

Tonko
Maroević

Drugi pogled na prve naraštaje

ANTONIJA TKALČIĆ KOŠČEVIĆ, Sjećanje na prve generacije
Umjetničke akademije u Zagrebu, Zagreb, Arhiv za likovne
umjetnosti HAZU, 2007., 235 str., ISBN 978-953-154-795-6

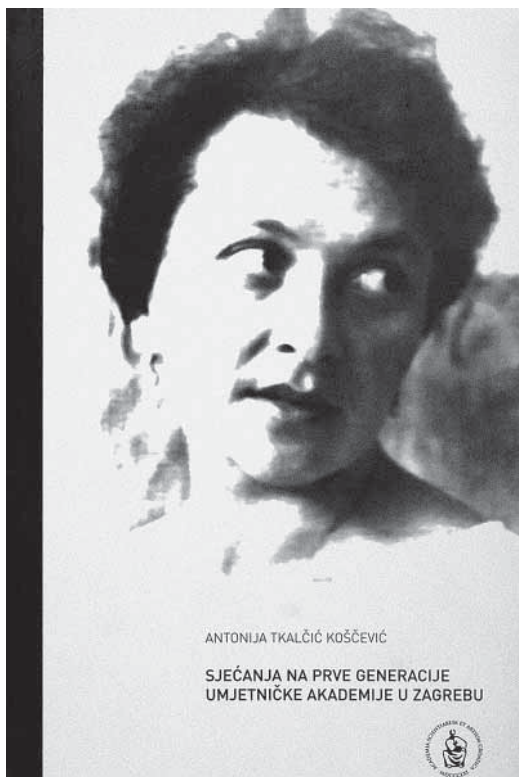
Došlo je vrijeme da se bez predrasuda i neprimjerenog ekskluzivizma progovori i o manje znanim osobnostima i aspektima novije hrvatske likovne umjetnosti. Puno stoljeće nakon osnivanja i početka djelovanja zagrebačke Umjetničke akademije dobivamo tekstove što unose red ili proširuju spoznaje o mnogim zaslužnim djelatnicima ili, barem, zanimljivim suputnicima. Najprije je priređena izložba iz zbirke Josipa Kovačića, naslovljena *Izložba slika i skulptura prvoupisanih studenata Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu – u listopadu 1907*, održana u Galeriji Ulrich na samom koncu 2007. godine.

Posebnu vrijednost toj izložbi, koja je okupila ostatke često sasvim raspršenih opusa, daje studiozan katalog, što ga je neobično skrupulozno priredio Boris Vrga. Osim pouzdane uvodne studije *Opće i osobne naznake prve generacije učenika Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu (1907-1911/12)*, on je i autor niza preciznih biografskih medaljona trideset i dvoje sudionika, o kojima je podatke trebalo gotovo detektivski istražiti. Ako se o Babiću u Juhnu ili Krušlinu i Jurkiću ipak pozitivistički dovoljno znalo, Vrga je to obogatio primjerenim stilskim karakterizacijama, no desetak je osobnosti takoreći iskopao iz potpune anonimnosti (Antolek, Ferić, Halper Sigetska, Ivanščak, Peklić-Peyer, Pilar, Potočnjak, Siebenschein, Sladovich, Spiegler, Štefci, Trbojević-Servatzy), a još desetak vratio u življi kritički optjecaj.

Pionirskom Vrginu radu sad se pridružuje vrijedno izdanje autentičnih uspomena Antonije Tkalčić Koščević, darovite kiparice i

očigledno sposobne memoarske spisateljice, koja je svoju kreativnost u oba načina izražavanja stavila u drugi plan, samozatajno se povukavši u tišinu obiteljskog života. No njezini zapisi, sačuvani u Arhivu za likovne umjetnosti HAZU, s razlogom sad izlaze na svjetlo dana i lijepo pridonose uobličavanju slike o radu i kulturnoj klimi na početku 20. stoljeća, a posebno o snalaženju i poteškoćama prvih naraštaja umjetnika proizišlih sa zagrebačke likovne akademije. Međutim, Tonka Koščević ne pripada prvoupisanim, jer na Akademiju dolazi 1910., četiri godine nakon osnutka, pa se njezina memoaristika zapravo ulančava na podatke predstavljene na izložbi u Ulrichu. Izdanje triju sačuvanih rukopisa (nastalih prije više od pola stoljeća) "filološki" je solidno priređeno. Svaki je tekst popraćen nizom bilježaka, što svjedoče aktualno stanje razmatranih djela ili donose dodatne informacije o osobama. Na kraju je izdanja i opsežan korpus biografskih podataka o svim spominjanim sudionicima. Tim priređivačica, zaposlenica Arhiva za likovne umjetnosti HAZU (Jasenska Ferber Bogdan, Andreja Der-Hazarijan Vukić i Darija Alujević), zadužio nas je znalačkim uvodom i odgovarajućim znanstvenim aparatom (preko četiri stotine bilježaka, opsežna bibliografija, prateći slikovni materijal), tako da možemo lako kontekstualizirati svaku tvrdnju ili navod.

Sjećanja na prve generacije Umjetničke akademije u Zagrebu sastoje se od tri samostalne cjeline. Prva, i najopsežnija, odnosi se na *Uspomene na Rudu Valdeca i prvih deset godina Umjetničke škole*. Opisi studentskog života živahni su i nepo-

sredno dani, ispričani “domaćim jezikom”, kako bi autorica sama karakterizirala svoj izraz, a stanovitu dramatičnost daje im činenica da se dijelom odnose na ratne godine (1914.-1918.) te na stradanja i oskudice đaka i nastavnika. S posebnom plastičnošću pred nas izlazi lik kipara Valdeca, kao stvaraoča i kao humanista, posebno spremnog pomoći suradnicima i bližnjima. Ako je kreativno i ostao u trajnoj sjeni Frangeša-Mihanovića, korekcijom ovih uspomena on nam izlazi ljudski blizak i za povijest Akademije iznimno važan. Koliko je monografija Zdenke

Marković o Frangešu gotovo hagiografski koncipirana, toliko je lijepom pristranošću Antonije Košćević Valdecova uloga također vrlo visoko, a komplementarno, vrednovana.

Skica o Ivki Orešković, slikarici i kolegici s Akademije (studirala 1908.-1912.), iznimno je vrijedna, jer autorica u njoj donosi niz podataka “iz prve ruke”, dragocjenih za rekonstrukciju života i rada kritički slabo obrađene umjetnice. U tom je tekstu Antonija Košćević s pravom otvorila i problematiku neravnopravnosti tretiranja muških i ženskih kandidata na Akademiji. Tekst *Balada pokojnom školskom drugu Savi Šumanoviću, đaku Umjetničke škole 1914-1918* pisan je posebno angažirano, još pod dojmom njegova tragičnog kraja, ubojstva od ustaške ruke u Šidu 1942. godine. S uvodnim citatom iz drame o Cyranu, spisateljica otkriva žanrovsku posebnost svojega svjedočenja, jer je riječ o bliskom prijateljstvu, suradničkoj, pa i emotivnoj vezanosti uz osobu koja je na svoj način obilježila epohu, posredništvom između domaćih i pariških tekovina, položajem između tradicije i avangardizma. Sava Šumanović tako je osvjetljen s intimne strane i plodno ukorijenjen u zagrebački kulturni krug, kojemu je aktivno pripadao.

Antonija Tkalčić Košćević pisala je bez pretenzija i ambicija, “za svoju dušu”. Utoliko je njezino svjedočanstvo izravnije i istinitije, prepuno anegdota i kurioznih epizoda (primjerice: zarobljavanje kipara Hotka u Rusiji, djelovanje Helene Valdeca i posvajanje djece, angažman kipara Valdeca u pokretanju novina *Domovina* i njihov financijski krah). Na taj je način knjiga i zanimljiva za čitanje i dobrodošla ne samo likovnoumjetničkoj publici nego i javnosti zainteresiranoj za kulturnu i društvenu povijest. ✕

SUMMARY: THE SECOND VIEW ON FIRST GENERATIONS

Review of the memoirs of woman sculptor Antonija Tkalčić Košćević *Memory of the first generations of the Zagreb Art Academy (Sjećanje na prve generacije Umjetničke akademije u Zagrebu)*. The book is connected with the recent exhibition of

works of the first generation of the Art Academy students (enrolled in 1907), because both contribute to our knowledge of art and culture in the beginning of the 20th century, with emphasis on the lesser and forgotten artists.